

Задорожнюк Наталія Олексіївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічних
систем і управління інноваційним розвитком,
Беносва Марія Хасанівна,
магістр кафедри економічних
систем і управління інноваційним розвитком,
Одеський національний політехнічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті обґрунтовано актуальність використання креативного менеджменту в умовах стрімкого розвитку технологій та інновацій. Метою статті є дослідження ключових понять, які використовуються у креативному менеджменті, як у науковому, так й у практичному значенні. В ході дослідження було використано низку наукових методів. Так, при дослідженні змісту ключових понять креативного менеджменту було використано аналіз. З метою обґрунтування сутності кожного ключового поняття застосовано метод наукової абстракції. Послідовність розгляду ключових понять базується на логічному методі пізнання. У статті досліджено ключові поняття, які лежать в основі креативного менеджменту, а саме: креативність, неординарне мислення, творчі здібності, талант, майстерність, геніальність, коучинг тощо. Розкрито сутність кожного поняття з урахуванням управлінських, психологічних та філософських аспектів. Наукова новизна статті полягає у визначенні сутності ключових понять креативного менеджменту з урахуванням сучасних реалій ділового життя та психологічних основ управління. Практична значущість статті відображена у можливості використання теоретичних аспектів креативного менеджменту в процесі управління, особливо інноваційною діяльністю. Визначено сутність та основні компоненти креативності. Розглянуто фактори творчих досягнень людини: особистісні фактори та фактори креативності. Доведено важливе значення у креативному менеджменті креативних (творчих) здібностей людини, необхідних у практичній діяльності. Розглянуто рівні креативних здібностей людини: майстерність талант та геніальність. Визначено основні критерії креативних здібностей людини, на основі чого виявлено необхідні умови, які стимулюють розвиток креативних здібностей: гнучкість, інноваційність, оригінальність, метафоричність та сприйнятливість. У роботі зазначено, що творчість здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення та дозволяє здійснювати інноваційну діяльність. Розкрито сутність та значення коучингу у сучасному житті, в тому числі діловому. У подальших дослідженнях планується розробити систему показників креативного менеджменту.

Ключові слова: креативний менеджмент, креативність, креативне мислення, креативні здібності, майстерність, талант, коучинг, психологія управління.

ВСТУП

Сучасні реалії ділового життя потребують врахування психологічних аспектів управління. Це обумовлено стрімкими темпами розвитку різних технологій та необхідністю обробки значних обсягів інформації, що впливає на психологічний стан співробітників організації. На фоні цих змін спостерігаються психологічні труднощі щодо розробки, осмислення та управління інноваціями. Вирішення зазначених проблем здійснюється за допомогою інструментів та прийомів таких доволі нових напрямів у теорії та практиці, як «психологія управління» та «креативний менеджмент». Питання, пов'язані з психологічними аспектами менеджменту, є не тільки цікавими у науковому значенні, але й необхідними для здійснення ефективного управління, особливо на інноваційних підприємствах.

Постановка проблеми. Особливої уваги сьогодні потребують розкриття питань та вирішення проблем, пов'язаних з забезпеченням креативності менеджменту сучасних підприємств з урахуванням психологічних основ управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одними з перших питання креативного менеджменту

підняли такі зарубіжні науковці, як Гілфорд Дж., який розглядав психологічні основи мислення при управлінні [1] та Торренс Е., який вивчав творчий талант керівника, що є надзвичайно важливим при досягненні ефективного управління [2]. Серед сучасних науковців, праці яких присвячені питанням креативного менеджменту є: Василенко В. А., Варганова О. В., Журавлев В. О., Лазарев В. Н., Макаренко О. Г., Шестер І. В. та ін. [3-6]. Питання щодо розкриття та розвитку креативності персоналу, особливо в умовах інноваційного розвитку підприємства, розглянуто у наукових працях Гузева Е. М., Крикуненко Д. О., Орлова Т.С. та ін. [7-9]. Однак, аналіз останніх досліджень і публікацій з обраної проблематики свідчить про необхідність розгляду ключових понять, які використовуються у креативному менеджменті та забезпечують систематизацію його наукового підґрунтя.

Мета статті полягає у дослідженні ключових понять, які використовуються у креативному менеджменті.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Креативний менеджмент сьогодні є популярним

для вивчення серед науковців і студентів та все більше використовується при управлінні підприємствами. Серед ключових понять, які лежать в основі креативного менеджменту, можна виділити: креативність, креативне мислення, креативні здібності, творчість, коучинг тощо. Важливо дослідити сутність цих понять з урахуванням управлінських, психологічних та філософських аспектів.

Креативність з позиції економіки та управління – це здатність створювати і знаходити нові ідеї, відхиляючись від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати завдання, які постають перед підприємством нестандартним чином [5]. Креативність передбачає бачення проблем під іншим кутом, наслідком чого є розробка оригінальних способів їх вирішення.

Креативність відповідно до філософських поглядів – це здатність творити, результати якої ведуть до нового незвичного бачення проблеми або ситуації. Творчі здібності здатні проявлятися у мисленні індивідів, в їх трудовій діяльності, у створених ними творах мистецтва та ін. [10].

Креативність з позицій психології – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості [11]. Спочатку креативність розглядалася як функція інтелекту, а рівень розвитку інтелекту ототожнювався з рівнем креативності. Згодом, на основі відповідних досліджень, з'ясувалося, що рівень інтелекту корелює з креативністю до певної межі, а надто високий інтелект перешкоджає розвитку креативності. В даний час креативність розглядається як несвідома до інтелекту функція цілісної особистості, залежна від цілого комплексу її психологічних характеристик. При цьому, ключовий напрям у вивченні креативності полягає у виявленні особистісних якостей, з якими вона пов'язана [11].

Е. Торренс вважає, що креативність включає такі компоненти[2]:

- підвищену чутливість до актуальних проблем, до дефіциту або суперечливості необхідних знань;

- дії щодо пошуку способів вирішення цих рішень, які засновані на генеруванні гіпотез, перевірці і зміні гіпотез при необхідності та формулюванні результату рішення.

Для оцінки креативності застосовуються різні тести дивергентного мислення, опитувальники особистісні, аналіз результативності діяльності. Вивчення факторів творчих досягнень здійснюється за двома напрямками:

- 1) особистісні фактори – аналіз життєвого досвіду та індивідуальних особливостей творчої особистості;

- 2) аналіз творчого мислення – фактори креативності: швидкість, чіткість, гнучкість мислення, чутливість до проблем, оригінальність, винахідливість, конструктивність при їх вирішенні та ін. [2].

Важливе значення має поняття «креативне мислення», яке набуває цінності у сучасному бізнесі, науці, культурі, психології, політиці та управлінні. Креативне мислення – це комбінація особистих властивостей і особливостей характеру, за допомогою

яких розум обробляє інформацію.

При цьому діяльність людини може вважатися креативною, якщо вона включає в себе інноваційні або унікальні підходи та методи вирішення актуальних проблем різного роду. Важливо зазначити, що ключовим елементом, необхідним для розвитку креативності, є мотивація, яка спонукає до творчості.

Креативні або творчі здібності необхідні у практиці креативного менеджменту. Креативні здібності – здатності індивіда, які характеризуються готовністю до прийняття і створення принципово нових ідей, що відхиляються від традиційних або загальноприйнятих схем мислення. Відповідно до положень теорії А. Маслоу, креативні здібності – це творча спрямованість, яка властива всім від природи, але втрачається більшістю під впливом сформованої системи виховання, освіти та соціальної практики. Креативні здібності включають майстерність, талант та геніальність.

Майстерність відображає досконалість у конкретному виді діяльності та вимагає великої і напруженої праці. Майстерність у великій мірі пов'язана з продуктивною діяльністю та передбачає психологічну готовність до творчого вирішення проблем. Рівень майстерності у процесі діяльності, особливо інноваційної, постійно змінюється, внаслідок чого розвивається структура здібностей людини та формується його особистість.

Під терміном «талант» розуміють високий рівень розвитку спеціальних здібностей, що виявляється та розвивається у діяльності людини. Діяльність талановитої людини відрізняється інноваційним та оригінальним підходом у вирішенні поставлених задач.

Творчі таланти людини, які проявляються в почуттях, спілкуванні, мисленні, в різних видах діяльності, здібності, які характеризують особистість або її окремі сторони, а також творчий процес створення інновацій створюють креативність.

Вищим рівнем розвитку здібностей людини є геніальність, яка відображає такі творчі досягнення людини, які становлять епоху в житті суспільства, у розвитку культури, економіки, психології тощо.

Креативні здібності притаманні всім від народження, але під дією багатьох чинників вони поступово притупляються. Одні вчені доводили, що здібності людини до творчості виникли з плином часу і розвивалися завдяки змінам у культурі та демографії. Інші науковці вважали, що креативність з'явилася раптово, внаслідок генетичної мутації мозку людини багато тисяч років тому. Тому природа виникнення креативних здібностей людини залишається дискусійним питанням.

Важливо визначити критерії креативних здібностей людини:

- гнучкість – можливість швидко перебудовуватися, виходячи із змін навколишнього середовища;

- інноваційність – кількість ідей, які виникають за одиницю часу;

- оригінальність – здатність до створення незвичайних ідей, що значно відрізняються від

загальноприйнятих норм;

- метафоричність – можливість творити в незвичайному напрямі, вміння побачити в звичайному щось незвичайне і навпаки, здатності до асоціативного символічного мислення;

- сприйнятливість – готовність миттєво переходити від однієї ідеї до іншої, чутливість до невизначеності та можливих протиріч.

Для оцінювання креативних здібностей працівників і здійснення аналізу результативності їх діяльності вдаються до різних психологічних тестів, моделювання певних ситуацій, форм поведінки, почуттів, інтересів.

Науковими дослідниками визначено, що наявність у дитини високих показників креативності не дає гарантій щодо високого рівня творчих досягнень у майбутньому, а лише показують, що у такої дитини є найбільша ймовірність їх прояву. Тому необхідні певні дії з розкриття та подальшого розвитку креативності людини.

Поряд із креативними здібностями особливе місце займає творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Здатність до творчості – головна властивість людини, яка відрізняє її від тварин та дозволяє здійснювати інноваційну діяльність.

Також популярним поняттям сьогодні є «коучинг» – це мистецтво сприяти підвищенню результативності, креативності, навчанню і розвитку певної людини. На розвиток коучингу впливають багато галузей знань: педагогіка, психологія (у тому числі спортивна, клінічна, соціальна та промислова), теорії лідерства та інші. У сучасному житті коучинг є

одним з ефективних напрямів для розкриття креативності людини, особливо керівника-управлінця.

На підставі виявлення ключових понять креативного менеджменту важливо виділити основні умови, які стимулюють розвиток креативних здібностей та необхідні для ефективної управлінської діяльності:

- відкритість у колективі, особливо в спілкуванні з керівництвом;

- заохочення додаткових питань при вирішенні поставлених завдань;

- акцентування уваги на власних почуттях, спостереженнях, узагальненнях та ідеях.

Таким чином, керівництву підприємств важливо створювати такі психологічні умови у колективі, які сприятимуть розкриттю і розвитку творчості та креативних здібностей працівників.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що креативність є двигуном прогресу у всіх сферах діяльності. Ключові поняття креативного менеджменту (креативність, креативне мислення, креативні здібності, творчість, коучинг), які є важливою складовою ефективного управління, необхідно враховувати в управлінській діяльності. Зазначені теоретичні аспекти креативного менеджменту доцільно використовувати в практичній діяльності, особливо на інноваційних підприємствах. У подальших дослідженнях планується розробити систему показників креативного менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта. Психология мышления / Дж. Гилфорд. – М.: Прогресс, 1969. – 157 с.
2. Torrance E. P. Guiding Creative Talent – Englewoodcliffs / E. P. Torrance. – N. Y.: Prentice-Hall, 1962. – 117 с.
3. Василенко В. А. Сущность и значение креативного менеджмента / В. А. Василенко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Экономика и управление». – Том 23 (62). – 2010. – № 3. – С. 64-71.
4. Вартанова О. В. Креативный менеджмент як підгрунтя розвитку креативних працівників підприємства / О. В. Вартанова, І. В. Шестер // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 30-34.
5. Журавлев В. А. Креативное мышление, креативный менеджмент и инновационное развитие общества. / В.А. Журавлев // Креативная экономика. – 2008. – № 4. – С. 3-8.
6. Макаренко О. Г. Креативный менеджмент / О. Г. Макаренко, В. Н. Лазарев. – Ульяновск : УлГТУ, 2011. – 154 с.
7. Гузева Е. М. Развитие креативности персонала в предпринимательских структурах на основе внутриорганизационного поведения / Е. М. Гузеева // Креативная экономика. – 2009. – № 10 (34). – С. 27-32.
8. Крикуненко Д. О. Управління процесом формування креативності персоналу як фактора інноваційного розвитку підприємства / Д. О. Крикуненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 209-216. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mimi_2012_4_27.pdf
9. Орлова Т. С. Креативность экономического сознания: монография / Т. С. Орлова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2004. – 366 с.
10. Енциклопедичний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/
11. Карпенко Л. А. Краткий психологический словарь / Л. А. Карпенко, А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – Ростов-на-Дону : «ФЕНИКС». – 1998. – 505 с.

Задорожнюк Наталья Алексеевна, Беноева Мария Хасановна

ИССЛЕДОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ ПОНЯТИЙ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТА

В статье обоснована актуальность использования креативного менеджмента в условиях стремительного развития технологий и инноваций. Целью статьи является исследование ключевых понятий, используемых в креативном менеджменте, как в научном, так и в практическом смысле. В ходе исследования были использованы несколько научных методов. Так, при выявлении ключевых понятий креативного менеджмента были использован анализ. Раскрытию сущности каждого ключевого понятия осуществлено на основе метода научной абстракции. Последовательность рассмотрения ключевых понятий основана на логическом методе познания. В статье исследованы ключевые понятия, которые лежат в основе креативного менеджмента, а именно: креативность, неординарное мышление, творческие способности, талант, мастерство, гениальность, коучинг и т.п. Раскрыта сущность каждого понятия с учетом управленческих, психологических и философских аспектов. Научная новизна статьи заключается в определении сущности ключевых понятий креативного менеджмента с учетом современных реалий деловой жизни и психологических основ управления. Практическая значимость статьи отражена в возможности использования теоретических аспектов креативного менеджмента в процессе управления, особенно инновационной деятельностью. Определена сущность и основные компоненты креативности. Рассмотрены факторы творческих достижений человека: личностные факторы и факторы креативности. Доказано важное значение в креативном менеджменте креативных (творческих) способностей человека, которые необходимы в практической деятельности. Рассмотрены уровни креативных способностей человека: мастерство талант и гениальность. Определены основные критерии креативных способностей человека, на основе чего выявлены необходимые условия, которые стимулируют развитие креативных способностей: гибкость, инновационность, оригинальность, метафоричность и восприимчивость. В работе отмечено, что творчество способно порождать качественно новые материальные и духовные ценности общественного значения и позволяет осуществлять инновационную деятельность. Раскрыта сущность и значение коучинга в современной жизни, в том числе деловой. В дальнейших исследованиях планируется разработать систему показателей креативного менеджмента.

Ключевые слова: креативный менеджмент, креативность, креативное мышление, креативные способности, мастерство, талант, коучинг, психология управления.

Zadorozhnyuk N., Benoeva M.

STUDY OF THE KEY CONCEPTS OF CREATIVE MANAGEMENT

The relevance of the use of creative management in the conditions of prompt technological development and innovation has been substantiated in the article. The aim of the article is to study the key concepts used in creative management, both in scientific and in the practical sense. Several scientific methods have been used in the study. For example, in identifying the key concepts of creative management analysis has been used. The method of scientific abstraction has been used to disclose each key concept. The order of discussion of key concepts is based on logical methods of cognition. The article explores the key concepts that underlie the creative management namely: creativity, extraordinary thinking, talent, skills, genius, coaching etc. The essence of each concept including management, psychological and philosophical aspects has been disclosed. Scientific novelty of the article is to determine the nature of the key concepts of creative management, taking into account the realities of modern business life and psychological foundations of management. The practical significance of the article is reflected in the possibility of using the theoretical aspects of the creative management in the process of governance, especially innovation. The essence and the basic components of creativity have been determined. Factors of creative achievements of man have been considered: personal factors and factors of creativity. The importance of the creative abilities required to practice in creative management has been proved. The levels of creative abilities have been considered: the skill, talent and genius. The main criteria for the creative abilities of the person have been defined, on the basis of which the necessary conditions have been identified that encourage the development of creative abilities: flexibility, innovation, originality, metaphorical and receptivity. It has been noted in the paper that the work may give rise to a qualitatively new material and spiritual values of social values, and enables innovation. The essence and significance of coaching in modern life has been revealed, including business. It is planned to develop a system of indicators of creative management in further research.

Keywords: creative management, creativity, creative thinking, creative ability, skill, talent, coaching, management psychology.

Одержано 15.01.2016 р.